

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
КАФЕДРА СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Організація екскурсійної діяльності

галузь знань   24 Сфера обслуговування
спеціальності   241 «Готельно-ресторанна справа»

рівень освіти: Бакалавр

Робоча програма з дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» для студентів спеціалізації туризмознавство спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

VI с. (денна форма навчання).

Розробник: доцент, к.е.н. Феленчак Ю. Б.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри спортивного туризму

Протокол від “ ” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри спортивного туризму

(підпис)

(Кухтій А.О.)

(прізвище та ініціали)

© _____, 2019 рік

© _____, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4		Дисципліна спеціалізації Організація екскурсійної діяльності	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>241 Готельно-ресторанна справа</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		5-6-й	11-12-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3	Рівень вищої освіти: бакалавр	30 год.	16 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	14 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	90 год.
		Індивідуальні завдання: -	
Вид контролю: диф. залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» є формування у студентів фундаментальних знань, вмінь та навичок стосовно основ організації екскурсійної діяльності та специфіки надання екскурсійних послуг, що базуються на сучасних досягненнях провідних науковців та світової практики.

Під час вивчення дисципліни студенти зможуть дізнатися не лише про особливості професійної діяльності у сфері організації та надання екскурсійних послуг, а й отримати базову інформацію про організацію освітньої діяльності за спеціальністю «Готельно-ресторанна справа» в університеті. Важливим для подальшої фахової підготовки студентів буде розуміння взаємозв'язку та взаємозумовленості процесів у сферах туризму, рекреації та гостинності, що має на меті сформуванню у студентів уміння та практичні навички виконання завдань, пов'язаних із процесами організації екскурсійної діяльності та надання екскурсійних послуг, а також із специфікою обслуговування в умовах конкурентної боротьби на сучасному ринку туристичних послуг.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні поняття, особливості, функції екскурсійної діяльності; основні етапи розвитку екскурсійної справи в Україні; класифікацію та особливості організації різних видів екскурсій; технологію підготовки та методичні прийоми ведення екскурсій; психолого-педагогічні основи екскурсійної діяльності; умови активізації екскурсійного спілкування.

вміти: застосовувати набуті теоретичні знання для вирішення конкретних прикладних завдань; складати методичні розробки екскурсій, організовувати ефективну роботу групи та екскурсовода; застосовувати методичні прийоми ведення екскурсій; надавати екскурсійні послуги з урахуванням диференційованого підходу до обслуговування різних категорій споживачів.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності.

Тема 1. Поняття про екскурсознавство. Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності. Екскурсознавство як наука. Об'єкт, предмет та завдання екскурсознавства. Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності

Тема 2. Розвиток екскурсійної справи в Україні. Праобраз туризму в мандрівках давнини (IX-XIX ст.). Початок організованого туризму, зародження і становлення екскурсійної справи (кінець XIX-початок XX ст.). Створення централізованої системи управління туризмом. Відновлення і розвиток екскурсійної справи в повоєнній радянській Україні (50-80-ті роки XX ст.). Екскурсійна справа на сучасному етапі.

Тема 3. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності. Сутність і завдання екскурсійної теорії. Сутність і завдання екскурсійної методики. Специфіка екскурсійного методу пізнання. Напрямки вдосконалення екскурсійної методики.

Тема 4. Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах. Напрямки роботи з організації надання екскурсійних послуг на туристському підприємстві. Види туристсько-екскурсійних організацій.

Тема 5. Технологія підготовки екскурсії. Структура екскурсії. Тема в екскурсії. Поняття про екскурсійні об'єкти. Етапи створення екскурсій.

Тема 6. Техніка ведення екскурсій. Поняття «техніка ведення екскурсій». Основні вимоги до техніки ведення екскурсії. Організація роботи групи та екскурсовода. Використання вільного часу в екскурсії.

Тема 7. Методичні прийоми ведення екскурсій. Класифікація методичних прийомів. Методичні прийоми показу. Методичні прийоми розповіді. Особливі методичні прийоми на екскурсії.

Тема 8. Особливі методичні прийоми на екскурсії. Класифікація особливих методичних прийомів. Специфіка використання особливих методичних прийомів на екскурсії.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 2. Формування професійної майстерності екскурсовода

Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода. Складові професійної майстерності екскурсовода. Вимоги до екскурсовода. Особистість екскурсовода. Вміння і навички екскурсовода. Підготовка екскурсовода до проведення екскурсії. Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода.

Тема 10. Мова екскурсовода. Види мови - зовнішня і внутрішня. Функції мови. Стиль мови екскурсовода. Техніка мови екскурсовода. Дикція.

Культура мови. Багатство словника. Образність мови. Формування майстерності володіння мовою.

Тема 11. Невербальні засоби спілкування. Жести екскурсовода, їх значення і класифікація. Міміка екскурсовода, її роль в екскурсії. Зовнішній вигляд екскурсовода. Манери екскурсовода. Мовний етикет екскурсовода.

Тема 12. Психологічні основи екскурсійної діяльності. Умови активізації екскурсійного спілкування. Психологія екскурсовода. Психологічний стан екскурсантів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	лаб	с.р.		л	С	П	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності												
Тема 1. Поняття про екскурсоводство. Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності.	8	2	2		-	4	8	2		-	-	6
Тема 2. Розвиток екскурсійної справи в Україні	10	2	4	-	-	4	8		2	-	-	6
Тема 3. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності	8	2	2			4	8	2				6

Тема 4. Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах.	8	2	2			4	8		2			6
Тема 5. Технологія підготовки екскурсії.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 6. Техніка ведення екскурсій.	10	2	4			4	8		2			6
Тема 7. Методичні прийоми ведення екскурсій.	8	2	2			4	6					6
Тема 8. Особливі методичні прийоми на екскурсії.	6	2				4	6					6
Контрольна робота за модулем 1	4		2			2	6		2			4
Разом за змістовим модулем 1	70	16	20	-	-	34	66	6	8	-	-	52
Змістовий модуль 2. Формування професійної майстерності екскурсовода												
Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода.	12	4	2	-	-	6	10	2		-	-	8
Тема 10. Мова екскурсовода.	10	2		2		6	10	2				8
Тема 11. Невербальні засоби спілкування.	12	4		2	-	6	12	2	2	-	-	8
Тема 12. Психологічні основи екскурсійної діяльності.	12	4		2		6	14	4		2		8

Контрольна робота за модулем 2	4		2			2	8		2			6
Разом за змістовим модулем 2	50	14	4	6	-	26	54	10	4	2	-	38
Разом												
<i>Разом</i>	120	30	24	6	-	60	120	16	12	2	-	90

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1			
1	Тема 1. Історичні аспекти становлення екскурсоводства	4	6
2	Тема 2. Екскурсійна справа в Україні на сучасному етапі	2	-
3	Тема 3. Класифікація екскурсій	2	2
4	Тема 4. Особливості проведення оглядових екскурсій	2	2
5	Тема 5. Особливості проведення тематичних екскурсій	2	-
6	Тема 6. Специфіка проведення екскурсій в музеях	2	2
7	Тема 7. Методичні прийоми ведення екскурсій	2	
8	Контрольне заняття за Модулем 1	2	2
Модуль 2			
9	Тема 8. Особливості професійної майстерності екскурсовода	2	-
10	Тема 9. Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу	2	-
11	Тема 10. Інноваційний екскурсійний продукт	2	2
12	Контрольне заняття за Модулем 2	2	2

	Разом	24	12
--	-------	----	----

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1			
1	Тема 1. Складання картки екскурсійного об'єкта	2	-
Модуль 2			
2	Тема 2. Складання технологічної карти екскурсії	2	-
3	Тема 3. Оформлення методичної розробки екскурсії	2	2
	Разом	6	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності	4	6
2	Тема 2. Розвиток екскурсійної справи в Україні	4	6
3	Тема 3. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності	4	6
4	Тема 4. Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах.	4	6
5	Тема 5. Технологія підготовки екскурсії	4	6
9	Тема 6. Техніка ведення екскурсій.	4	6
10	Тема 7. Методичні прийоми ведення екскурсій.	4	6
11	Тема 8. Особливі методичні прийоми на екскурсії.	4	6
12	Підготовка до контрольної роботи за модулем 1	2	4

13	Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода.	6	8
14	Тема 10. Мова екскурсовода.	6	8
15	Тема 11. Невербальні засоби спілкування.	6	8
16	Тема 12. Психологічні основи екскурсійної діяльності	6	8
17	Підготовка до контрольної роботи за модулем 2	2	6
	Разом	60	90

8. Індивідуальні завдання

(для студентів, які навчаються за графіком сприяння)

1. Матеріали самопідготовки;
2. контрольні роботи;
3. реферат за обраною темою:
  - Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності.
  - . Розвиток екскурсійної справи в Україні
  - Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності
  - Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах.
  - Технологія підготовки екскурсії.
  - . Техніка ведення екскурсій.
  - Методичні прийоми ведення екскурсій.
  - . Особливі методичні прийоми на екскурсії.
  - Професійна майстерність екскурсовода.
  - Мова екскурсовода.
  - Невербальні засоби спілкування.
  - Психологічні основи екскурсійної діяльності.

9. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та модульних занять в усній та письмовій формах.

- Опитування.
- Перевірка завдань для самостійної роботи.
- Перевірка матеріалів самопідготовки.
- Виконання завдань семінарських занять.
- Виконання контрольних (модульних) робіт.

Підсумковий контроль – диференційований залік (VI семестр – денна форма).

10. Залікові вимоги

1. Поняття про екскурсознавство.
2. Екскурсія як основний елемент екскурсійної діяльності.
3. Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах.
4. Технологія підготовки екскурсії.
5. Методичні прийоми ведення екскурсій.
6. Екскурсознавство як наука.
7. Об'єкт, предмет та завдання екскурсознавства.
8. Сутність і значення екскурсійної теорії.
9. Сутність і значення екскурсійної методики.
10. Екскурсія і її основні ознаки.
11. Принципи екскурсії.
12. Функції екскурсій.
13. Класифікація екскурсій.
14. Напрямки роботи з організації надання екскурсійних послуг на туристському підприємстві.
15. Види туристсько-екскурсійних організацій.
16. Технологія підготовки екскурсії.
17. Структура екскурсії.
18. Тема в екскурсії.
19. Поняття про екскурсійні об'єкти.
20. Методичні прийоми ведення екскурсій.
21. Класифікація методичних прийомів.
22. Методичні прийоми показу.
23. Методичні прийоми розповіді.
24. Особливі методичні прийоми на екскурсії.
25. Техніка ведення екскурсій.
26. Поняття «техніка ведення екскурсій».
27. Основні вимоги до техніки ведення екскурсії.
28. Організація роботи групи та екскурсовода.
29. Використання вільного часу в екскурсії.
30. Професійна майстерність екскурсовода.
31. Мова екскурсовода.
32. Невербальні засоби спілкування.
33. Професійна майстерність екскурсовода.
34. Складові професійної майстерності екскурсовода. В
35. Вимоги до екскурсовода.
36. Особистість екскурсовода.
37. Вміння і навички екскурсовода.
38. Підготовка екскурсовода до проведення екскурсії.
39. Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода.

40. Мова екскурсовода.
41. Види мови - зовнішня і внутрішня.
42. Функції мови.
43. Стиль мови екскурсовода.
44. Техніка мови екскурсовода.
45. Дикція.
46. Культура мови.
47. Багатство словника.
48. Образність мови.
49. Невербальні засоби спілкування.
50. Жести екскурсовода, їх значення і класифікація.
51. Міміка екскурсовода, її роль в екскурсії.
52. Зовнішній вигляд екскурсовода.
53. Манери екскурсовода.
54. Мовний етикет екскурсовода.
55. Психологічні основи екскурсійної діяльності.
56. Умови активізації екскурсійного спілкування.
57. Психологія екскурсовода. Психологічний стан екскурсантів.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Форма навчання	Змістовий модуль №1								Змістовий модуль №2				Підсумковий тест (диф. залік)	Сума
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
Денна (усього балів)	5	5	5	5	5	5	5	11	8	13	13	8	50	100
Опитування на семінарах	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4		
Конспекти самопідготовки	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4		
Практичні роботи	-	-	-	-	-	-	-	0-5	-	0-5	0-5	-		
Заочна (усього балів)		7	7	8	8	8	8	8	9	9	19	9	50	100
Опитування на семінарах		0-4	0-4	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5		
Конспекти самопідготовки		0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-4	0-4	0-4	0-4		
Практичні роботи		-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-10	-		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
61-67	E		
35-60	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

Змістовний модуль 1. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності.

Теми та зміст семінарських занять

Тема 1. Історичні аспекти становлення екскурсознавства

1. Просвітницький період (до 90-х р. XIX ст.)
2. Підприємницький період (1890-1917 рр.)
3. Туристсько-екскурсійна робота в 1917-1930 р.
4. Організаційно-централізований період (1930-1970 р.)
5. Адміністративно-нормативний період (1970-1990 р.)
6. Перехідний період (з 1990 р.)

Тема 2. Екскурсійна справа в Україні на сучасному етапі

1. Зародження екскурсійної справи в Україні.
2. Етапи розвитку українського екскурсознавства:
  - I етап (II пол.. XVIII–I пол.. XIX ст.).
  - II етап (середина – кінець XIX ст.)
  - III етап (90-і рр. XIX ст.–1918 р.).
  - IV етап (1919-1927 рр.)
  - V етап (1928-1941 рр.).
  - VI етап (1946-1968 рр.),
  - VII етап (1969-1986 рр.)
  - VIII етап (1987-1990-і рр.).
  - IX етап (сучасний етап) (90-і рр. XX – поч.. XXI ст.)

Тема 3. Класифікація екскурсій

1. Класифікація екскурсій за:
  - а) тематикою
  - б) складом учасників
  - в) тривалістю
  - г) місцем проведення
  - д) способом пересування
  - е) формою проведення

Тема 4. Особливості проведення оглядових екскурсій

1. Особливості оглядових екскурсій.
2. Тематика оглядових екскурсій.
3. Відбір об'єктів та складання маршруту для оглядових екскурсій.
4. Особливості проведення оглядових екскурсій

Тема 5. Особливості проведення тематичних екскурсій

1. Особливості тематичних екскурсій.
2. Формулювання теми та особливості використання спеціальної термінології у тематичних екскурсіях.
3. Особливості проведення тематичних екскурсій.
4. Використання диференційованого підходу при проведенні тематичних екскурсій для різних категорій екскурсантів.

Тема 6. Специфіка проведення екскурсій в музеях

1. Типи і профілі музеїв.
2. Організація роботи музеїв.
3. Діорама і панорама як об'єкт музейного екскурсійного показу.
4. Використання сучасних інтерактивних методів у роботі музейних закладів.

Тема 7. Методичні прийоми ведення екскурсій

1. Показ його сутність, задачі, умови.
2. Особливості та види показу.
3. Розповідь в екскурсії.
4. Основні вимоги до розповіді на екскурсії.
5. Особливості розповіді на екскурсії

Змістовий модуль 2. Формування професійної майстерності екскурсовода

Тема 8. Особливості професійної майстерності екскурсовода

1. Зміст роботи екскурсовода
2. Використання екскурсоводом методичних прийомів під час роботи.
3. Дотримання техніки проведення екскурсій.
4. Професійна спеціалізація екскурсоводів.

Тема 9. Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу.

1. Співвідношення елементів екскурсійного процесу
2. Умови зростання ролі показу в екскурсії
3. Компоненти екскурсійного процесу, їх взаємодія.
4. Умови активізації екскурсійного процесу.

Тема 10. Інноваційний екскурсійний продукт

1. Інноваційні технології у екскурсійній діяльності.
2. Застосування інноваційних технологій у екскурсійній діяльності.
3. Інноваційні напрямки розвитку сучасного екскурсоводства.

Теми та зміст практичних занять

Тема 1. Складання картки екскурсійного об'єкта (індивідуальні завдання).

Тема 2. Складання технологічної карти екскурсії (індивідуальні завдання).

Тема 3. Оформлення методичної розробки екскурсії (індивідуальні завдання).

13. Рекомендована література

Основна

1. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство. – К., 2007. – 464 с.
2. Верес К. О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі / К. О. Верес // Сборник научных трудов SWorld. – 2014. – Вып. 2, Т. 34. - С. 29-34.
3. Дьякова Р.А., Емельянов Б.В., Пасечный П.С. Основы экскурсоведения. – Просвещение, 1985. – 255 с.
4. Емельянов Б.В. Организация экскурсионной работы. – М., 1984.
5. Емельянов Б. В. Профессиональное мастерство экскурсовода.: учеб.пособ. – М., 1986
Емельянов Б. В.Экскурсоведение : учебное пособие. - М., 2007. – 216 с.
6. Історія екскурсійної діяльності в Україні: навчальний посібник для вузів -К., 2009.
7. Казарина М.А., Курлат Ф.Л. Экскурсионная работа на современном этапе.– М., 1973.
8. Квартальнов В.А., Сенин В.С. Организация туристско-экскурсионного обслуживания. – М., 1987.
9. Каролоп О.О. Організація екскурсійної діяльності. – К.: Вид. центр КНЕУ, 2002. – 45 с.
10. Лисюк Т.В., Терещук О.С., Дмитрук О.О. Екскурсійне обслуговування у структурі туристичного продукту – http://bses.in.ua/journals/2018/28_1_2018/37.pdf
11. Нечаев М.П. Экскурсионная деятельность в образовательном процессе. – 2007.
12. Омельченко Б.Ф. Дифференцированный подход к обслуживанию различных групп туристов и экскурсантов: Конспект лекций. – М., 1997.
13. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні. – К.: Кондор, 2004. – 166 с.

14. Чагайда І.М., Грибанова С.В. Екскурсознавство. – К.: Кондор, 2004. – 240 с.

Допоміжна

1. В.В.Абрамов, М.М.Покогодна. Проблеми удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери туристської галузі України – // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. Вып. 75. Сер.:Экономические науки. – К.: «Техніка», 2007. – С. 203-211. – http://tourlib.net/statti_ukr/abramov.htm
- 2.
3. Екскурсійна діяльність в питаннях і відповідях // Новини турбізнесу. – 2006. – №14 (64). – С.10-11.
4. Екскурсійна діяльність в питаннях і відповідях - 2 // Новини турбізнесу. – 2006. – №15 (65). – С.4-5.
5. Зорин І.В. Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму: Справочник. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 368 с.
6. Методические рекомендации по использованию элементов психологии в экскурсиях. – М., 1980.
7. Омельченко Б.Ф. Екскурсійне спілкування: Знання, виховання, відпочинок / Б.Ф. Омельченко - М.: Наука, 1991.-120с.
8. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України №1282- IV від 18 листопада 2003 р.
9. Сичинава В.А. Использование литературных источников в экскурсионной работе. Методические рекомендации/ В. А. Сичинава. - М.: ЦРИБ "Турист", 1976. – 54 с.

14. Інформаційні ресурси інтернет

1. Про туризм : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
2. <http://tourlib.net>
3. <http://pidruchniki.ws>
4. <http://testosvit.com/pidrychniki>